

דף הר הבית

י"ד ע"י הרה"ג ר' יהושע נחמן שליט"א מרבני בית החוראה לענייני דיבת

גליון צ"ט

פרשת ויקרא

נושא השבוע

שאלות בעניני ריבית

בהזמנת 'מצות מצוה לפסח'

דבר העורך

בפרשת השבוע פרשת ויקרא יש בסוף הפרשה **וְאִם נָפֵשׁ כִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּהּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ:**

וברשי"ר א' לעורך בן עזריא אומר (דברים כד, יט) כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה (שם יג, ה) הרי הוא אומר למען יברכך וגו', קבע הכתוב ברכה למו שבאת על ידו מצוה בלא ידע, אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו, ונפלה הימנו, ומצאה העני ונתפרנס בה, הרי הקב"ה קובע לו ברכה:

יש לנו ללמוד מזה ערך חשיבות קיום המצוות, שמצד אחד אפילו אם לא ידע, אם לבסוף נתגלגל שפרוטה שלו הגיע לעני קובע לו הברכה שכו, על אחת כמה וכמה אם אדם זוכה מדעתו שנהר מאוד בממונו שלא יגיע לו שום ממון של איסור חלילה בודאי יזכה לשכר. ומצד שני אם חלילה עבר על איסור בלא ידיעה, שלא ידע ואשם, אין זה כלום אלא חייב להביא אשם תלוי, שיכפר לו על זה שלא נזהר מספיק שלא יגיע חלילה לשום נדנדוד איסור.

פסקי הלכות

אסרו חכמים לשלם מראש אם מבטיחים לו את המחיר.

מצוי מאוד שאנשים מזמינים מוצרים מראש ומשלמים את הכסף מראש, וכגון מוצרי חלב, ובשר, וכן לשלם מראש על הצגה וכדומה:

יש ג' היתרים שבאופן זה התירו חכמים.

1. אם יש למוכר, כגון שמוכר לו בשר, אם יש לו בשר כסכום שמוכר, מותר לשלם מראש על מה שיקבל אחר כך.
2. אם יש שער קבוע, ומוכר לו במחיר של השער שכולם יכולים לקנות במחיר הזה עכשיו.

3. דבר שאין שומתו ידוע. וכגון ארון שמזמין שאין ניכר כמכה שוה הארון]

4. עוד אופן שגם כן מותר, אם המוכר אינו חייב למכור לו, אלא שולח את הבירו לקנות בשבילו במקום הזול, ומשלם לו את הכסף מראש, שאם מקבל הכסף אינו חייב לקנות בשבילו את הסחורה, ונגם אם קנה את הסחורה יהיה אחריות של החפץ בדרך חזרה על הלוקח, באופן זה מותר לשלם לו מראש.

5. עוד דוגמא שכתבו פוסקי זמנינו להיתר בהרכה פעמים כשידוע שהסיבה למה דורשים את הכסף מראש זה טכני לחקל על המוכר לגבות את הכסף, ולא בגלל שהוא צריך את הכסף מראש, וראיה שהרי גם מי שמסדר את התשלום וישלם את הכסף בצ'ק דהוי וכדומה גם כן יקבל את המחיר של

הפינה של הילדים

לשלם מראש ולקבל אחר כך:

מעשה שהיה לאחר ימי הפורים, ילד אחד מכר תפצים מהמשלוח מנות שלו, [על גוגואים] יום אחד היה צריך לעוד 5 גוגואים הציג לחברו שיתן לו עכשו 5 גוגואים והוא יתן לו על זה מחר תכילת ציטום שיש לו בביתו.

יש לשאל אם מתר לו למכר לו תכילת ציטום והוא משלם לו את הגוגואים מראש, או שיש בזה חשש אסור רבית מה שמשלם לו מראש, שאולי יכול להיות שאם היה לו את התכילת ציטום פאן היה מוכר לו את התכילה ביותר יקר לפחות בסכום של 8 גוגואים.

תשובה

מכיון שיש לו בביתו את הציטום מתר לו לשלם לו מראש.

ובמקרה זה בגלל שאין ידוע המחיר כמה שווה למכר ציטום, לכן אפילו אם אין לו, את הציטום בביתו מתר לו למכר לו. אבל בתנאי שלא יפרש לומר לו שגלל שישלם לו מראש לכן עושה לו יותר זול.

נשמח לקבל הארות והערות בעניני הגליון אפשר לפנות בטלפון 0548447085 או במייל y0548447085@gmail.com

לעילו נשמת דודי הרה"ח ר' שאול דוד ב"ר חיים אברהם משה נחמן ז"ל גלב"ע ביום השב"ק כ"ה אדר שנה זו נודב ע"י אחד מבני המשפחה

לעילו נשמת מרת ביילא רחל ב"ר ישראל עוזר קליין ע"ה אשת שיבדלח"ט הגה"ח ר' אברהם שליט"א גלב"ע ה' ניסן תשע"ד נודב ע"י בעלה שליט"א

מעשה בריבית

לשלם מראש על מצות

אחד שמארגן אפיית מצות חבורה, שהוא פירסם שאפשר להרשם אצלו לאפות מצות מצוה, ביום ... במחיר 200 ₪ לק"ג, ודורש את התשלום בזמן ההרשמה, באו לשאול אם יש בזה איסור ריבית מה שדורש שישלמו לו את הכסף מראש, עוד לפני שאפו את המצות, או שיש בזה היתר מכיון שכך יותר קל לו.

[וכן שואל לענין מי שמזמין לאפות 'מצות מצוה' ערב פסח, שמוכר במחיר 150 ₪, לשלם מצות מצוה, ודורש שישלמו לו את הכסף מראש בשעת ההזמנה].

תשובה

לאסור לכתחילה לשלם מראש ולקבוע מחיר, מחשש זה [אף אם אין זה מצוי].

אם מוכן לקבל גם תשלום אחר כך

זה היתר ששייך הרבה מאוד במיני שאלות כאלו, שאם ראש החבורה מוכן להבטיח לתת מצות במחיר 200 ₪ למי שנרשם מראש, וגם אם לבסוף ישלם אחר כך [ביום האפייה], גם כן יקבל את המצות במחיר הזה, אלא שראש החבורה מצדו סידר שכולם ישלמו לו את הכסף מראש, באופן זה הדין הוא שמוותר לקבל את הכסף מראש, אולם צריך שיהיה ראוי שזה אמת, [כגון אם הוא מוכן לקבל תשלום על ידי צ'ק דחוי [ליום האפייה, כדי שלא יהיה חשש של מצה שאינו 'לכם' יעויין משנ"ב סימן תנ"ד סקט"ו], או לפחות לקחת צ'ק דחוי על סמך שיצטרך המזמין לבוא לפרוט את הצ'ק במזומן], באופן זה יש להתיר שידוע שאינו מוזיל בגלל הקדמת המעות, ואין זה בכלל מה שאסרו חכמים.

היתר דמי רצינות

עוד מצוי הרבה שיש היתר שהמוכר לוקח כסף דמי רצינות, היינו שאם המוכר דורש את הכסף מראש כדי שיהיה בטוח שהלוקח באמת יקנה, ולא ישאר עם הסחורה [המצות] בלי קונים, באופן זה יש להתיר, שמכיון שיש לו סיבה מצדקת למה דורש את הכסף מראש, [לא בגלל שצריך עכשיו כסף] לכן מותר לו לדרוש את הכסף מראש, אף שהוא מבטיח בכך שיספק אחר כך סחורה במחיר הזה, [וזה היתר רק באופן שבלי שיקח את כל הכסף אינו בטוח עדיין שהלוקח לא יחזור בו]. ובאופן שיש בזה היתר, מותר למוכר כבר להשתמש עם הכסף מיד, ואין לנו לחוש שמשאיר לו את המחיר מחמת ההלואה.

היתר עיסקא

אם אין אחד מהיתרים, [היינו שאינו מוכן לקבל תשלום אחר כך, אפילו אם יהיה בטוח בתשלום, וכן אין הסיבה בגלל שמפחד שישאר עם המצות בלי קונה] ורוצה שישלמו לו את הכסף מראש, באופן זה יכול גם לעשות שיאמר שמה שמבטיח את המחיר למזמינים ומשלמים מראש, זה על פי היתר עיסקא, [ברית פינחס], [והכוונה בזה שבכסף שמשלמים לו נעשים הקונים שותפים עם המוכר בעיסקאות שלו, והריוח שיהיה יתן להם המוכר את המצות במחיר שמבטיח גם אם יעלה המחיר, וחוז' מזה לא יהיה ללוקח זכות לבקש עוד רווחים].

העולה להלכה

לשלם מראש על מצות מצוה

- א. אם מוכן ראש החבורה לקבל תשלום גם אחר כך [כגון על ידי צ'ק דחוי לשעה שיאפו ויקחו את המצות] מותר לכתחילה לשלם את הכסף מראש.
- ב. וכן אם הסיבה שדורש את כל הכסף מראש זה כדי שיהיה בטוח שהקונה לא יחזור בו, ושלא יגרם לו הפסד, [שבלי זה חושש אולי לבסוף לא יקנו ממנו] גם כן מותר לדרוש את הכסף מראש.
- ג. אבל אם אין אחד מהיתרים אלו [1. שדורש את כל הכסף עכשיו, 2. ואינו מפחד שהלוקח יחזור בו, שיש מספיק אנשים שרוצים לקנות את המצות אם הוא יחזור בו], באופן כזה יש להסתפק אם יש היתר לשלם למוכר את הכסף מראש ולהבטיח לקונה את המחיר, [צדדי הספק באות ד].
- ד. [והנכון 1. שיראה לעשות שמי שיסדר את התשלום עכשיו, גם אם משלם אחר כך כגון צ'ק דחוי, גם כן נחשב שנרשם, 2. או יש להתיר על ידי היתר עיסקא, 3. או שיאמר שאם יעלה המחיר יוסיפו לשלם כמו אלו שישלמו אחר כך].

א. אסור לשלם את הכסף מראש.

הנה ראש החברה שלוקח את הכסף מראש נחשב שהוא מוכר מצות, [ואף שמי שהזמין את המצות יאפה לבד, מכל מקום ראש החבורה מתחייב לספק לקונה מצות במחיר 200 ₪ לק"ג רש"י, כן הוא בדרך כלל, [וכמובן שיש אופנים שתלוי בתנאי שיעבוד במאפייה] ולכן הרי זה נכלל בכלל מה שאסרו חכמים לשלם מראש על כל דבר, מחשש שיכול להיות שלבסוף יעלה המחיר של המצות וידרוש שישלמו לו 210 ₪ לק"ג, ורק מי ששילם לו מראש ישאיר את המחיר 200 ₪. [כשאין את ההיתרים וכדלהלן].

ב. מצד היתר שיש לו למוכר – לא שייך להתיר כאן

היתר הראשון לשלם מראש שהתירו חז"ל, זה אם יש למוכר את מה שהוא מוכר.

כאן לא שייך היתר זה, מכיון שהלוקח הרי רוצה לקבל רק מצות שיאפו בחבורה שלו, ואינו מוכן לקבל מצות שיש לו כבר, [וכל שכן במצות מצוה של ערב פסח בודאי אינו רוצה רק מצות של ערב פסח] ולכן לא שייך לומר שב200 ₪ שהוא משלם לו עכשיו הוא מוכר לו את המצות שיש לו כבר.

ג. מצד היתר שיצא השער – גם כן לא שייך להתיר כאן

עוד התירו חז"ל לסכם מחיר ולשלם מראש אם יש שער קבוע שכולם יכולים לקנות במחיר הזה את המוצר שהוא מוכר לו. גם כן לא שייך כאן, מכיון שהוא הרי רוצה דוקא מצות שיאפה בחבורה שלו, ואינו מוכן שהמוכר יתן לו מצות מהשוק.

ד. היתר אין שומתו ידוע – יש להסתפק

עוד יש היתר שכתבו הפוסקים לקבוע מחיר ולשלם מראש על דבר שאין שומתו ידוע. [שאינן ידוע מחיר של חפץ זה] יש להסתפק בזה אם יש להתיר בזה, שמצד אחד גם במצות מצוה אין ידוע המחיר, ולכן אף אם לבסוף יעלה המחיר, לא יהיה ניכר שהוא מקבל מצות יותר בזול. אבל מצד שני נראה שיש סיבה שכאן לא שייך היתר זה, שאף שאין מחיר קבוע בשוק לק"ג מצות, מכל מקום אם לבסוף יאמר ראש החבורה שמי שכבר שילם מראש יהיה המחיר מה ששילם ומי שלא שילם מראש יהיה המחיר 210 ₪, וממילא אז יהיה ניכר שמי ששילם מראש, משלם יותר בזול, אם כן יש